Eesti punase tõu holsteniseerimine

Mart Uba
Jõudluskontrolli Keskus

Eesti punase karja lehmade ja lehmikute grupeerimisel nende isade päritolumaa alusel selgus teatud üllatusena, et 2006. a lõpu seisuga oli vastavalt 3,3% ja 7,1% karjasolevate lehmade ja lehmikute isadeks Hollandi (HOL) päritoluga pullid. 2007. a lõpus olid vastavad näitajad 4,9% ja 9,8% ehk juba 1,6% ja 2,7% võrra enam.

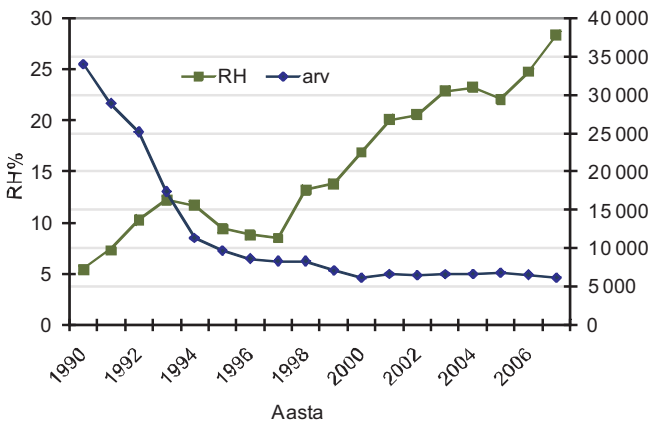

Joonis 1. EPK lehmade RH-verelisuse osatähtsus lehmade poegimisaasta järgi

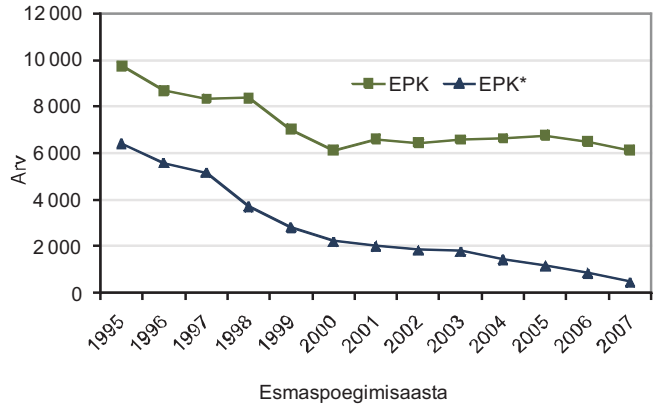

Joonis 2. Kokku EPK ja holsteini komponendita (EPK*) lehmad

Foto 1. Diva 6353 esimene hinnang annab lootust *(T. Bulitko)*

Tervikuna on aga ligikaudu 18% karjasolevatest EPK lehmadest holsteini või punasekirju holsteini (RH) pullide tütred. Need arvud ärgitasid uurima suundumusi EPK aretuses.

Viimase 10 aasta jooksul on punasekirju holsteini (RH) (koos tühise määra mustakirju holsteiniga (HF)) komponent EPK verelisuses järjepidevalt kasvanud, ulatudes käesoleval ajal ligikaudu 30%-ni (joonis 1). Seejuures tuleb arvestada, et kui EPK lehma järglasel holsteini summaarne osatähtsus verelisuses ületab 75% taseme, siis on

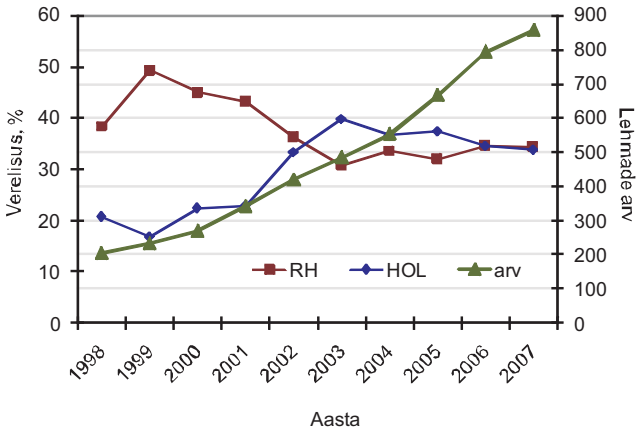

Joonis 3. EHF lehmad, kellel on EPK emad poegimisaasta järgi

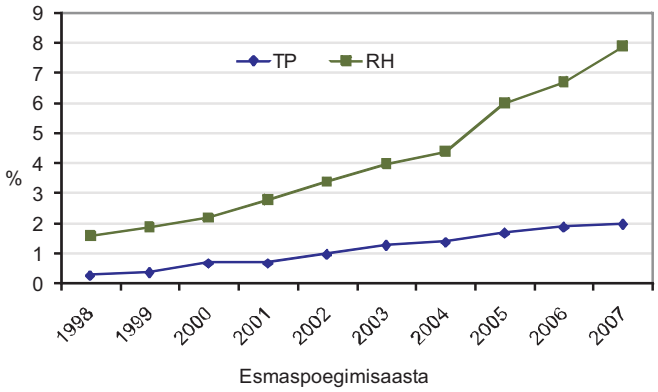

Joonis 4. Taani punase (TP) ja RH-verelisusega lehmade osatähtsus EHF lehmade seas

Foto 2. Viss 2007 Liisu verelisus on RH55 SRB19 TP9 AP6 NRF6 *(T. Põlluäär)*

ta juba eesti holsteini tõugu. Seetõttu keskmine holsteini verelisus EPK lehmadel sellest üle suureneda ei saa. Samal ajal on lüpsikarja jõudnud lehmade arv, kellel pole holsteini komponenti, pidevalt vähenenud 1998. aasta 3771 lehmalt 470 lehmani 2007. aastal (joonis 2). Paljude EPK lehmade järglaste kandmine holsteini tõu hulka vähendab EPK tõu osatähtsust veelgi (joonis 3).

Eesti holsteini tõugu lehmade verelisus on ka muutumas, sest järjest enam on selles punase tõu verelisuse komponente (joonis 4). Kümne aasta jooksul uuenes EHF lüpsikari 4819 EPK lehma järglasega, seejuures 2007. a 857 lehma võrra. Selle ajaga on RH keskmine osatähtsus karjasolevatel lehmadel suurenenud 8%-ni ja taani punase tõu (TP) osatähtsus 2% -ni.

Eesti punase karja aretus viimastel aastatel ei ole kasuks tulnud tema kestmisele iseseisva tõuna, vaid praeguste trendide jätkumine ennustab talle peatset hääbumist. Seega on aretusorganisatsioonil ilmselt viimane aeg otsustada, kas sihipärase aretustegevusega eesti punast karja tõuna tugevdada või tunnistada näiteks kümne aasta pärast uue ohustatud tõu olemasolu.

VETERINAARIA

Sigade aafrika katk Kaukaasias ja Venemaal

Dots Arvo Viltrop
EMÜ VLI nakkushaiguste osakond

Tegemist on sigadele väga ohtliku viirushaigusega, mis võib oluliselt mõjutada seakasvatussektorit majanduslikult. Sigade aafrika katku tekitajaks on Asfiviirus. Viirusele on vastuvõtlikud kodu- ja metssead. Tunnuste poolest ei erine aafrika katk sigade euroopa (e klassikalisest) katkust, kuid tekitaja on täiesti erinev viirus. Ägeda haigusvormi korral on mõlema haiguse puhul sigade suremus 100%. Peamisteks tunnusteks on kõrge palavik, verevalumid siseorganeis ja naha all. Väliselt avaldub see siniste plekkidena nahal. Sageli surevad sead, ilma et väliseid tunnuseid tekiks (äkksurm).

Sigade aafrika katku viiruse säilimise looduses tagab see, et sigadel esineb ka haiguse krooniline vorm, mille puhul sead põevad haigust suhteliselt kergelt ja jäävad kauaks viiruse kandjaks. Metssigadel haigustunnuseid sageli ei teki ja nakatunud loomad on vaid viiruse kandjad ja levitajad. Ka see hõlbustab viiruse püsimist looduses. Lisaks paljuneb viirus puukides (*Ornithodoros*'e perekonnast, ei esine Eestis).

Viirus levib peamiselt kontakti teel sealt seale. Tähtis on ka ülekanne verdimevate putukate vahendusel. Viirus on väga vastupidav sealihas, mistõttu ülekanne kaugete vahemaade taha on võimalik imporditud sealiha vahendusel, mille jääke võidakse sööta sigadele. Viirus on väga vastupidav ka keskkonnas, mistõttu levida võib ta ka sõidukite ja mitmesuguste seasõnnikuga saastunud objektide vahendusel.

Foto 1. Sigade aafrika katku kolded *(OIE)*

Foto 2. Nahaalused verevalumid *(CFSPH)*

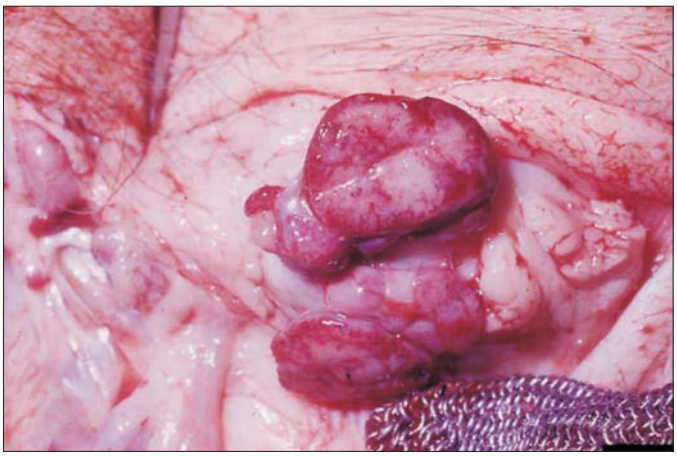
Foto 3. Verevalumid siseorganites *(CFSPH)*